

КАКО КОД НАС ЗАУСТАВИТИ СТАГНАЦИЈУ ЛУТКАРСКЕ УМЕТНОСТИ?

Ако се погледа репертоар дечијих и луткарских позоришта последњих година, може се уочити смањен број чисто луткарских представа, а њихово место велики делом заузимају представе у којима се појављују глумци уживо. Постоје позоришта која успевају да, једним делом, у свом репертоару сачувају и представе са луткама (у Нишу, Земуну, Суботици и Зрењанину), но то је само мали број позоришта тога типа која су егзистирала на овим нашим просторима. Паралелно са гашењем интересовања за луткарска позоришта са чисто луткарским представама, појављују се мање групе луткара из тих средина које самостално формирају своја мала позоришта и надокнађују недостатак који се јавио смањењем броја представа у луткарским позориштима. Позитивно је још код ових малих група што су веома покретљиве те су у стању да своје представе изводе у мањим просторима, као и да залазе у она места у земљи у која велика луткарска позоришта немају „рачуна“ да гостују. Издвојио бих, као пример, неколико таквих група, које својим високим уметничким квалитетима и узорном професионалношћу мисију за децу испуњавају у сваком погледу. На првом месту је позориште „Феникс“ Миме Јанковић, „Чаробна

Кутија” из Београда као и луткарско позориште „Пепино” из Ниша. Сва ова, а и друга мања „позориштанца” добијају велики значај у тренутку када је у великим позориштима дошло до оваквог репертоарског заокрета. Мислим да морамо много озбиљније да обратимо пажњу на појаву ових малих луткарских група, јер ове мале групе можда представљају она позоришта која ће преузети улогу институционалних позоришта, за која, како видимо, има све мање новца. Одговорни за културну политику у друштву морали би много више да се позабаве овом појавом и да им пруже сву врсту помоћи. Да је будућност институционалних луткарских позоришта у овим малим групама, може нам послужити и пример у бугарском луткарству. Тамо је држава престала да помаже велики број до тада финансираних луткарских позоришта и дошло је до тога да су се луткари тих позоришта раздвојили у мање групе и сада тако организовани веома ефикасно настављају даљу афирмацију бугарског луткарства. Свакако, поставља се питање који су то разлози који су до свега овога довели. Моје је мишљење, а до њега сам дошао кроз ових четрдесет година бављења луткарством, да се од самог почетка развоја луткарства код нас (мислим послератног), у нашем

друштву на луткарску уметност гледало као на уметност другог реда, па и на све уметнике у тим „малим” позориштима. Та слика се преносила и на оне друштвене факторе који су били одлучујући за живот луткарства код нас. Никада нису показивали да схватају велики значај постојања луткарских позоришта, чији је утицај на развој деце био огроман. Да су се луткарска позоришта налазила на маргини интересовања друштва навешћу два круцијална примера. Један је да у нашој земљи ни један град осим Ниша није добио посебно изграђен простор за потребе луткарских позоришта. Махом су то биле адаптације постојећих грађевина у којима је било веома тешко створити праве услове и за оне који раде у њима, а камо ли за децу у гледалишту. Како је то некада изгледало? Навешћу пример Позоришта лутака из Ниша у коме су чланови позоришта, са управником Јорданом Пауновићем на челу, сопственим рукама адаптирали просторе бивше пекарне, зидали, постављали расвету правећи сами чак и рефлекторе и остале уређаје. А таквих примера било је и у другим срединама. Други пример запостављања луткарства код нас лежи у чињеници да одговорни у овом друштву никада нису схватили важност потребе школовања луткарских кадрова, реди-

теља, глумаца, ликовних креатора и других. И док су земље око нас све то имале и захваљујући томе до самог врха европског луткарства уздизала своја позоришта, ми смо се сналазили како смо знали и умели. Један вид тог сналажења био је успостављање контаката са еминентним редитељима и луткарима из земаља у нашем окружењу. Долазили су нам из Чехословачке редитељ Јан Малик, из Бугарске Атанас Илков, редитељ као и познати сценограф и креатор лутака из Бугарске арх. Иван Цонев. Захваљујући њима, као и многим другим луткарским уметницима из

земаља у којима је луткарство заузима-ло право место у културама тих народа, успевали смо да се неретко приближи-мо ономе што се дешавало у луткарском свету. Значајан допринос развоју нашег луткарства дали су и они заљубљеници у луткарску уметност који су успевали да се домогну високих школа за луткарство у оним земаљама у којима су такве високе школе постојале. Касније, захваљујући развијеном пријатељству са луткарима из других земаља, један број глумаца и аниматора из наших позоришта одлазио је у њихова позоришта где су, у директним контак-

тима, стицали нова, неопходна сазнања из луткарства и то касније преносили у своје средине.

На стагнацију у нашој луткарској уметности утицали су и разлози заостајања читавог друштва. Материјална ситуација у институцијама за културу, изолованост земље, честа смена људи који су руководили позориштима, све је то, углавном, зауставило започета позитивна кретања у тим позориштима и њихово враћање на почетне позиције. Нарочито кобне последице по луткарску уметност настале су, што је парадоксално, доласком шко-

лованих глумаца са позоришних академија који нису видели могућност личне глумачке афирмације у игри са луткама, и на све начине настојали су да лутке на сцени замене живим глумцима. Такву тенденцију глумаца подржале су и неке управе позоришта што је, уз остале разлоге, и довело до стагнације луткарства код нас. Не смемо заборавити да послератне генерације луткарских уметника рапидно силазе са сцене и да њихову љубав за децу и ентузијазам који су им били и највећи мотиви у борби за очување и унапређење луткарства код нас, морају заменити млади кадрови које ваља адекватно образовати и тиме луткарству дати право место у друштву.

Позориште „Феникс“, Ниш: Мима и Бане Јанковић у представи „Пиши Дуѓа Чарај“.